

Mennesker og vind ved Hanstholm Fyr

af Rikke Nyvang

Noter og perspektiver fra et antropologisk feltarbejde mellem mennesker, vind, kunst og kultur 2018-2020 – eller en stormfuld kærlighedserklæring Hanstholm.

Hanstholm. På Nordjyllands skulder. Mit nordatlantiske paradis.

Jeg vil ikke lægge skjul på, at denne artikel ikke »bare« er præget af et antropologisk feltstudie. Den er snarere en kærlighedserklæring til et folk og et sted med storm, der tog sit udspring i 2018 og fortsat trækker lange refleksive tråde og tanker ind i mit arbejds- og privatliv.

Hanstholm-mentaliteten satte spor i min sjæl og forandrede mit perspektiv på den livs- og arbejdskultur- jeg ellers mente at kende til.

Som en del af projekt *Mennesker og Vind*¹ på Hanstholm Fyr boede jeg sammen med to forskellige kunstnere. Jens Settergren, der i perioden lavede skulpturen »The Mighty Trifork«, som nu pryder Fyrhaven, og Grethe Wittrock, tekstilkunstner hvis smukke fugle, lavet i udtjent sejldug, sender tankerne på søfart i fyrets runde kerne og i maskinrummet.

Jeg nåede også en lille snip af tid med litterat Peder Bo Jørgensen, som undersøgte litterære værker, der bruger Thy som afsæt for fortællingerne.

Jeg selv undersøgte arbejdskulturer, primært omkring havnen og dem, der relaterede sig til byens øvrige liv. Det var f.eks. kirkeaktiviteter, foreninger, de unge og værtshusene.

Projektet i sig selv var særligt. Et samarbejde mellem kunstnere og videnskabsfolk, der arbejdede individuelt på projekter, ud fra samme overskrift og med fælles aflevering.

Siden opholdet i 2018 er Hanstholm-mentaliteten er blevet en form for baseline for mit øvrige arbejde med kulturanalyser, organisationsudvikling og i feltarbejdet. Jeg er fortsat ikke helt klar over, hvordan

og hvorfor netop dette sted, dette folk, har trukket så dybe spor. I det følgende findes en række nedslag og perspektiver, der i min optik kendetegner holmboerne – og som særligt har trukket spor ind i mit videre antropologiske virke.

MYTER OG MENNESKER

»Skal du til Nordjylland?« spurgte kollegaen, »held og lykke med at få lokket noget som helst ud af nogen som helst.« Det var sådan det startede. Myten om Nordjylland, om Hanstholm og den forrevne vestkyst langt mod nord.

Virkeligheden blev en helt anden. For Hanstholm er i virkeligheden flettet sammen af fortællinger og skæbner, der, for de flestes vedkommende, har oprindelse andre steder end lige netop Hanstholm. Da jeg på feltarbejdets første dag dukkede op i den lokale strikkeklub, med garn, strikkepinde og uden begreb om hvordan man strikker, blev der taget godt imod. »De fleste af os har været nye i Hanstholm engang.« Med de ord, og med åbne arme og hjertevarme, var feltarbejdet skudt i gang.

Grundlaget for et antropologisk feltarbejde er altid at gå ind i verden, mærke den på egen krop og for en stund lade sig opsluge af den. I Hanstholm findes en række sociale cirkler, kulturer, subkulturer og tendenser, der præger området. Hvad enten det er fællesskabet og rummeligheden på Sir Henrys Pub, sammenhold og nærvær i kirkecenteret eller i arbejdsfællesskaber på havnen, så hersker her en bred accept af, at vi alle er forskellige og at alle får en plads. Hanstholm adskiller sig væsentligt fra andre samfund på netop dette punkt.

Hanstholm i midten af 1930'erne, malet af svenske Iwo Brunander. (Museum Thy).

Alle bidrager med det de kan. Sådan er det i Hanstholm. Mange laver en eller anden form for frivilligt arbejde. På fyret passes turistinformationen, byens store Røde Kors drives af frivillige, der arrangeres vandreture, foredrag, fællessang og strikkes huer til neonatal-afdelingen på Thisted Sygehus, for bare at nævne et par stykker.

Lokalområdet gennemsyres af, »at her bidrager vi fælles til, at området er levende, og at alle har det godt.« Der koordineres indsatser om besøg hos syge: »Hvornår har du sidst talt med...?«; »Hvis du besøger på mandag, så kigger jeg forbi torsdag.« Der tilbydes kørsel til og fra arrangementer og køres lange distancer til hospice.

Med andre ord træder samfundet til, eller nærmere »træder sammen« om den eller de, der har behov for det. En anden særlig tendens, der viste sig i Hanst-

holm, er accepten af, at vi alle kan komme i vanskeligheder. Når dette sker, så tages det med ophøjet ro – og så findes der en løsning.

STOICISMEN I HANSTHOLM

Stoicisme er en antik filosofisk retning, der blev grundlagt af Zenon fra Kition (ca. 334-262 f.v.t.). Det væsentligste for stoikerne er, at man skal adskille følelser og fornuft. Hensigten er at udøve selvkontrol og udelade følelsesmæssig involvering, når der træffes valg i livet. Beslutninger træffes upåvirket af modgang og er præget af fornuft. Stoicisme er kendt gennem almene udtryk som »at have en stoisk ro« om at fastholde overblikket uanset hvad der sker.

En ægte stoiker søger ikke offentlighedens søgelys og er ikke meningsdannere. De er bare hvad de er, med dem selv. Og sådan er det i Hanstholm.

Stoicisme er en praktisk livsform, der sikrer, at man opnår en tilstand af balance, nærmest uanset hvad livet, vejret eller det omkringliggende samfund bringer. Det handler om at leve med og i det vilkårsrum, som er i jævnlig forandring.

Holmboerne tager opsving med ophøjet ro. Det er ikke noget, der tales meget om. Man ved bare, når det er der. Der kigges respektfuldt på dem, der klarer sig godt. Det samme gælder, når der er nedture. Det tales der heller ikke om. I Hanstholm handler man bare på det.

Ham, der er kommet til skade på havet, tilbydes job på »Idioten« (fiskefabrikken) Den, der ikke kan betale huslejen en måned eller to, må i stedet gå til hænde og male det lejede hus. Ham, der er plaget af gigt og ikke længere kan arbejde, laver borddekorationer, der nu pryder Sir Henrys bardisk. Det er ikke det, de helst vil, men det går alligevel. Der forekommer en sund balance i dét, som både er et arbejde, men også en livsstil.

Noget tyder på, at det handler om en (arbejds-) kultur eller snarere om tilgangen til livet – en livsfilosofi om man vil. Hvad er muligt i min nuværende situation? Og hvad giver det mening at tænke og bekymre sig om? Når noget »er ude af vores hænder«, så giver det ikke mening at bekymre sig, eller for den sags skyld tale mere om dét. Livets udfordringer og forandringer imødegås med den stoiske ro.

NEDARVET HISTORISK ENTREPRENØRSKAB

En stoiker – og mange holmboer – lever i overensstemmelse med sin intuition om at der findes en løsning. Måske ikke den, du allerhelst ville ønske dig, men en løsning, hvor vi »kommer om ved« tingene, baseret på livserfaring og livsindsigt. En ægte holmbo forstår og accepterer det vilkårsrum, du er blevet givet.

Det indebærer, at du lærer at håndtere de udfordringer, som livet giver, uden at lade dig rive med af det. Altså med sindsro. I Hanstholm ser dette ud til at være nedarvet i generationer. Når vi normalt taler om entreprenørskab, kreativitet og den kreative klasse, så handler det om kvikke hjerner, der opfinder noget smart og fancy. Oftest i forbindelse med kunst, mu-

sik eller produktudvikling. I Hanstholm har tiderne vist, at man hele tiden har måttet tænke alternativt og kreativt for at sikre sin overlevelse, industrielt set.

At meget er uforudsigeligt i Hanstholm er et grundvilkår. Falder prisen på skidtfisk markant, så må man tænke nyt og anderledes. Der pives ikke meget over disse forhold, der handles. Der må tænkes nyt, søges løsninger – og det bliver der.

Holmboerne har en grundbevidsthed: Man er helt klar over, at stormen kommer; det er ikke et spørgsmål, om den kommer, men *hvornår*. Dét, som gælder, er hvordan du evner at blive stående i denne modvind. Stå lige så stabilt, som fyret har modstået naturens rasen gennem årene.

At møde udfordringer med ophøjet ro og reagere med fornuft er en livspraksis, jeg med stor beundring har fulgt som tråde gennem holmboernes brogede befolkning. Den ser ud til at være universel, uagtet hvilke samfundslag jeg har fået tiltusket mig adgang til. Det ligner en form for ro og lykke.

Når det er sagt, så vi kan ikke trække noget så poppet som »lykke« ned over holmboerne, og heller ikke beskrive den stoiske ro som en *attitude*, der ellers italesættes, når nogle evner at bibeholde fatningen i en situation uden at lade sig drive afsted i følelsernes vold. Nej, holmboerne er præget af noget dybere. En accept af vilkårsrummet, man lever og arbejder i. Altså at vi ikke har kontrol over hverken fiskekvoter, lavtryk, eller prisen på torsk. Det eneste, vi kan kontrollere, er den måde, hvorpå vi reagerer på disse strabadser.

Noget tyder på, at denne entreprenante tilgang nedarves i generationer og videregives kulturelt. Et godt eksempel er gutterne bag et tøjmærke, grundlagt af Thy-børn, der nu er voksne. De er et godt eksempel, da de som nogle af de første under corona-krisen tog initiativ til at donere en del af deres e-handels omsætning til de butikker, hvor deres tøj ellers ville være blevet solgt. Det er ikke noget, vi taler om. Det er bare noget, vi gør.

VILKÅRSRUM I PAGT MED NATUREN

I Hanstholm gribes tingene anderledes an. Man arbejder med de ting man kan. Ofte i pagt med naturen. Og sådan har det altid været.

Brian fra fiskesorteringen forklarede mig en sen nattetime, hvordan et arbejdsliv så ud fra hans perspektiv, mens han håndsorterede og vurderede fiskenes vægt med de bare næver. I fiskesæsonerne arbejdes der 14-16 timer i døgnet. Bestemt af vind, vej og antallet af kuttere og trawlere, der kommer ind. Uden for sæson var det tid til at sove og gå »hulden af« med lange ture langs havet. Hulden, der lægger sig omkring maven, når der soves på skæve tidspunkter og spises lidt for usundt og asynkront. Sådan er det bare. »Jeg ville ikke ha' det på nogen anden måde.« Han kender og accepterer vilkårsrummet.

RAV OG BÆR

I gammel tid var fiskeriet mere følsomt overfor vejret. Når man ikke kunne komme på havet, blev der samlet rav i de hårde storme. Opkøbere kom fra storbyerne, og havde man rav, man ville sælge, var det kutyeme at lægge dem i vindueskarmene, så opkøberne kunne se, at her ville man gerne handle. Kvinderne

samlede bær på heden i sæsonen og solgte til den lokale syltetøjsproducent. På denne måde klarede familierne sig gennem hårde og lange vintre. Det var stadig trange kår, men der søgtes efter en løsning – efter rav og bær. Det var de muligheder, der var. De ville ikke ha' det på nogen anden måde.

Mentaliteten sidder stadig dybt i ryggraden på holmboerne. Samles der rav på stranden, står disse stadig i glas og skåle i hjemmene. Holmboerne kender værdien, men når der ikke er behov for at sælge, så bliver ravet, hvor det er.

CORONA – OG NOGET OM AT HAMSTRE

Et forhold, der på alle måder at sigende for et samfund, er måden hvorpå vi reagerer i krisetider. Ikke som individer, men som befolkningsgruppe.

Da jeg i april 2020 lander på fyret til endnu et skriveophold, er det midt i corona-krisen. I Hanstholm har man oplevet værre og voldsommere ting end corona. Samfundet har jævnlige måttet sadle om på

Jens Søndergaards maleri af fyr, folk, og fæ i Hanstholm, 1938-39. (Thisted Bibliotek).

Fyrkomplekset, som det fremstår i dag efter endt renovering.

grund af »livstruende« forandringer for samfundet. Det gælder alt fra EU-kvoter og priser på skidtfisk til når livsnerver som færgeforbindelser forsvinder. Til forskel fra andre befolkningsgrupper hersker her en helt særlig tendens – nemlig en høj grad af selvindsigt og accept heraf.

For eksempel fortæller én af de erhvervsdrivende, som på alle måder nød godt af de mange norske turister, der blev sejlet ind, at byen og hun selv i særdeleshed havde sin anpart i færgelukningen. »Vi var blevet magelige og gad ikke at holde åbent, vi havde tjent nok«; og »Man ligger som man har redt.« Dette konstateres helt blottet for bitterhed eller mismod. Blot en konstatering af, at lige præcis dét her vilkårsrum var vi selv med til at producere.

Tilbage til corona: I Hanstholm manglede der hverken toiletpapir, tørvarer eller dåsemad i de tre dagligvareforretninger. Vi tager den med ophøjet ro. Mang-

ler vi noget, så har naboen sikkert noget, vi kan låne. Vi deler det, vi har, og vi finder en løsning. Det er måske ikke det, vi helst vil, men det går an. Sådan er det i en corona-tid, og sådan vil det formodentlig altid være i Hanstholm.

EN GAVE FRA THY

Når jeg i dag arbejder med organisationsudvikling, trækker jeg på den kulturelle kodeks, jeg fik øjnene op for i Hanstholm. Jeg kan simpelthen ikke lade være. Hanstholm har »sat sig« i min sjæl og i det mindset, jeg arbejder ud fra. Jeg benytter vendinger som »Det ser vi til« og »Hvordan kommer vi bedst om ved det?« i mit arbejde. Stiller mig selv spørgsmålet: »Hvad ville holmboerne sige til denne udfordring?«

Hanstholm Fyr er blevet til »Min Fyr«. Det sted, jeg søger efter den stoiske ro og fordybelse, når der skal tænkes store tanker, eller løses komplekse problemstillinger. Familie og venner driller mig ofte med denne kærlighedsaffære og det sted, der fylder alle mine sanser. Når der er pålandsvind, fyldes lungerne af lugten fra fiskefabrikken. Er der fralandsvind, rammer krydrede dufte fra nationalparkens flora og fauna min næse. Der er storm, rusk og regn. Der er kæmpe stjernesud. Og der er frem for alt holmboer, som med hjertevarme og oprigtighed byder mig velkommen.

Tre hjerteslag – og så en pause.

Rikke Nyvang

Født 1978. Pædagogisk antropolog.

Noter

1 <https://hanstholmfyr.dk/project/projekt-menneske-vind/>